

T

The Unique Production Process of the Thai Section of NHK WORLD RADIO JAPAN

Anencha Klinkesorn^{1,*}

Abstract

This article is a part of the research entitled “The Uniqueness of Program Production of NHK WORLD RADIO JAPAN, Thai Section”. The research was aimed to explore the uniqueness of the production process of the Thai language programs of NHK WORLD RADIO JAPAN and to understand how the Japanese producers and the Thai production staffs work together. This study is a qualitative research applying the methods of interview and in-situ observations at NHK WORLD RADIO JAPAN office in Tokyo, Japan including collecting data from NHK WORLD’s website and related documents from the Thai section of Radio Japan. The results indicated that there are five main stages of production process: 1. Creating an Idea and Planning, 2. Collecting Data for Preparation, 3. Script Writing, 4. Rehearsal, and 5. the On-Air stage. Japanese producer begins the process from the stage of Creating idea and Planning to the On-Air stage. The uniqueness of Japanese producer’s work consists of three stages: (1) Write the script in Japanese first, translate into English for other foreign language sections including the Thai Section, then Thai specialist/announcer translates it into Thai. (2) Japanese producer as the program director runs the Rehearsal by holding the “Discussion Meeting”, reads the script together with Thai staff in order to monitor and proof check the content validity, translation, pronunciation and time. (3) Japanese producer who is in charge of program director and controller continues to run the On-Air stage promptly after the Discussion Meeting.

Keywords: radio production process, Thai section, NHK WORLD RADIO JAPAN

¹ Department of Innovative Mass Communication, School of Communication Arts, University of the Thai Chamber of Commerce

* Corresponding author. E-mail: aanendy@yahoo.com, anencha.kl@gmail.com

กระบวนการผลิตรายการวิทยุที่เป็นเอกลักษณ์ ของ NHK WORLD RADIO JAPAN ภาคภาษาไทย

อเนนชา กลิ่นเกษร^{1*}

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง เอกลักษณ์การผลิตรายการวิทยุของ NHK WORLD RADIO JAPAN ภาคภาษาไทย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการผลิตรายการวิทยุภาษาไทยที่เป็นเอกลักษณ์ของผู้ผลิตรายการญี่ปุ่น และเรียนรู้ถึงวิธีการทำงานร่วมกันของผู้ผลิตรายการ (Producer) ญี่ปุ่น ผู้เชี่ยวชาญ (Specialist) และผู้ประกาศ (Presenter / Announcer) ไทย การศึกษากระบวนการผลิตรายการที่เป็นเอกลักษณ์ของ NHK WORLD RADIO JAPAN ภาคภาษาไทยนี้ ผลการศึกษา พบว่า กระบวนการผลิตรายการวิทยุของเราดีโอ แจแปน ภาคภาษาไทย ประกอบด้วยขั้นตอนใหญ่ ๆ 5 ขั้นตอน คือ 1) คิดสร้างสรรค์และวางแผน 2) รวบรวมข้อมูล 3) เตรียมการผลิตรายการ 4) เขียนบทวิทยุ 5) ฝึกซ้อมและออกอากาศโดยผู้ผลิตรายการญี่ปุ่น เป็นผู้เริ่มต้นกระบวนการผลิตรายการตั้งแต่การคิดสร้างสรรค์รายการจนถึงขั้นออกอากาศ กระบวนการทำงานที่เป็นเอกลักษณ์ของผู้ผลิตรายการญี่ปุ่น มีสามขั้นตอน คือ (1) ผู้ผลิตรายการญี่ปุ่นเขียนบทวิทยุภาษาญี่ปุ่นเป็นลำดับแรก แล้วแปลเป็นบทวิทยุต้นฉบับภาษาอังกฤษ ส่งให้แผนกภาษาต่างประเทศทุกภาษารวมทั้งภาษาไทย จากนั้นจึงให้ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ประกาศไทย แปลเป็นบทวิทยุภาษาไทย (2) ดำเนินการฝึกซ้อมและออกอากาศต่อเนื่องกันโดยผู้ผลิตรายการญี่ปุ่นกำกับการฝึกซ้อมซึ่งเรียกว่าการประชุมพิจารณา (Discussion) อ่านบทวิทยุพร้อมกับบุคลากรผลิตรายการไทยเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา การแปลบทวิทยุ การอ่านออกเสียง และจับเวลา (3) ผู้ผลิตรายการญี่ปุ่นทำหน้าที่กำกับรายการและเป็นผู้ควบคุมการบันทึกเสียงต่อจากการฝึกซ้อมทันที

คำสำคัญ: กระบวนการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง NHK WORLD RADIO JAPAN ภาคภาษาไทย
เอกลักษณ์การผลิตรายการวิทยุ

¹ สาขาวิชานวัตกรรมการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

* Corresponding author. E-mail: aanendy@yahoo.com, anencha.kl@gmail.com

บทนำ

วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อมวลชนที่มีคุณลักษณะเฉพาะซึ่งเป็นทั้งข้อดีและข้อจำกัดในการสื่อสารกับผู้ฟังจำนวนมาก ด้วยเหตุที่วิทยุกระจายเสียงไม่มีภาพหรือตัวหนังสือที่ผู้ฟังสามารถมองเห็นพร้อม ๆ กับการฟังเหมือนโทรทัศน์ หรือสามารถใช้เวลาในการอ่านทำความเข้าใจตามความสะดวกเหมือนสื่อสิ่งพิมพ์ การผลิตรายการวิทยุที่ผู้ฟังชอบและติดตามรับฟังต่อเนื่องเป็นประจำ จึงเป็นเรื่องยาก ผู้เชี่ยวชาญด้านการผลิตรายการวิทยุมีความเห็นสอดคล้องกันว่ารายการวิทยุเป็นผลผลิตอย่างหนึ่งเช่นเดียวกับสินค้าหรือบริการต่าง ๆ ซึ่งต้องมีคุณภาพและประสิทธิภาพสามารถเข้าถึงจิตใจของผู้ฟัง และเป็นหน้าที่ของผู้ผลิตรายการในการคิดสร้างสรรค์รายการที่ดีสามารถตอบสนองความต้องการ ของกลุ่มเป้าหมาย และตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของสถานีวิทยุ เพื่อให้สามารถดำเนินกิจการอยู่รอดในสภาวะของการแข่งขันที่สูงยิ่ง อันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของเทคโนโลยีการสื่อสาร (McLeish, 1999; Polnikornkij, 2015; Suwamwajokkasikij, 2013) นอกจากนี้ Rawdkamdee (1982) กล่าวถึงความสำคัญของผู้ฟังที่มีต่อการผลิตรายการวิทยุว่า “ความสำเร็จของการจัดรายการวิทยุ ทั้งหมด ขึ้นอยู่กับความต้องการฟังของผู้ฟังเพียงอย่างเดียวเท่านั้น หรืออาจพูดได้ว่าไม่มีรายการวิทยุประเภทไหนเลยที่จะกล่าวอ้างว่าได้รับผลสำเร็จ โดยปราศจากการยอมรับของผู้ฟัง (p.20)

NHK WORLD RADIO JAPAN นับว่าเป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงที่ประสบความสำเร็จในการเสนอข่าวและรายการวิทยุที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับประเทศญี่ปุ่นและคนญี่ปุ่นอย่างต่อเนื่องยาวนาน นับตั้งแต่เริ่มส่งกระจายเสียงไปยังต่างประเทศเป็นภาษา

อังกฤษและญี่ปุ่นในปี ค.ศ. 1935 รายการภาษาไทยเริ่มกระจายเสียงผ่านระบบคลื่นสั้น (Short Wave) ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1940 (พ.ศ. 2483) ยุติการกระจายเสียงในช่วงสงครามโลกครั้งที่สองในปี ค.ศ. 1945 และเริ่มออกอากาศอีกครั้งในปี ค.ศ. 1953 ปัจจุบัน (พ.ศ. 2560) เสนอข่าวและรายการต่าง ๆ จำนวน 22 ชื่อรายการ (NHK WORLD, 2017a) ออกอากาศเป็นประจำทุกวัน วันละ 30 นาที รายการภาษาไทยและภาษาต่างประเทศทุกภาษามีเนื้อหาเหมือนหรือคล้ายคลึงกันทั้ง 16 ภาษา ยกเว้นรายการ ดนตรีพาเที่ยว (Friends around the World) มีเนื้อหาเกี่ยวกับประเทศญี่ปุ่น ในประเด็นที่แตกต่างกันตามความสนใจของผู้ฟังแต่ละภาษา

ความสำเร็จของเรดิโอ แจแปน ภาคภาษาไทย มีหลักฐานคือจำนวนผู้ฟังที่เขียนจดหมายและอีเมลไปถามคำถามและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับรายการต่าง ๆ อย่างสม่ำเสมอ และในการเสวนาครบรอบ 60 ปี การกระจายเสียงภาคภาษาไทย ของ NHK WORLD RADIO JAPAN ในปี พ.ศ. 2556 ผู้ฟังจากจังหวัดลำพูนท่านหนึ่ง กล่าวว่า “ฟังรายการมาเรียนภาษาญี่ปุ่นกันเถอะอย่างต่อเนื่องเป็นเวลามากกว่า 20 ปี ช่วยให้การงานในบริษัทญี่ปุ่นราบรื่นมากยิ่งขึ้น” นอกจากนี้ ในการจัดรายการสดบนเวทีนิทรรศการ JAPAN EXPO 2015 ผู้ฟังที่เป็นนักเรียนมัธยมได้กล่าวถึงการเรียนภาษาญี่ปุ่นผ่านทางรายการนี้ว่า การเรียนภาษาญี่ปุ่นกับทางรายการอย่างมุ่งมั่นตั้งใจช่วยให้มีทักษะการพูดและเขียนภาษาญี่ปุ่นจนได้รับรางวัลจากการประกวด และเขายังได้ช่วยสอนภาษาญี่ปุ่นให้แก่รุ่นน้องอีกด้วย

ข้อความที่ผู้ฟังสื่อสารกลับไปยังผู้ผลิตรายการของเรดิโอ แจแปน ภาคภาษาไทย โดยเฉพาะข้อความที่แสดงถึงความพึงพอใจ ความสนใจใคร่รู้ และ

บอกเล่าประสบการณ์ สะท้อนให้เห็นความเชื่อถือในเนื้อหาสาระของรายการ ความคาดหวังและการได้รับการตอบสนองความต้องการที่หลากหลายจากการฟังรายการ และความไวเนื้อเชื่อใจในตัวผู้ผลิตรายการ แสดงให้เห็นว่า เรดิโอ แจแปน ภาคภาษาไทย บรรลุวัตถุประสงค์ของการผลิตรายการและสถานี ซึ่งเป็นความสำเร็จในการทำหน้าที่ขององค์การกระจายเสียงสาธารณะ

ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษากระบวนการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงที่เป็นเอกลักษณ์ของ เรดิโอ แจแปน ภาคภาษาไทย เพื่อแสวงหาคำตอบของปัญหาวิจัยว่า ผู้ผลิตรายการญี่ปุ่นมีวิธีการทำงานในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการผลิตรายการวิทยุภาษาไทยอย่างไร โดยใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และสังเกตการผลิตรายการ *มนต์เสน่ห์ ศิลปะชั้นเอกแห่งญี่ปุ่น, มาเรียนภาษาญี่ปุ่น กันเถอะ* และ *รายการดนตรีพาเที่ยว* ระหว่างวันที่ 4-6 พฤศจิกายน 2558 ณ ที่ทำการของแผนกภาษาไทย NHK WORLD RADIO JAPAN กรุงโตเกียว ประเทศญี่ปุ่น

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงที่เป็นเอกลักษณ์ของ NHK WORLD RADIO JAPAN ภาคภาษาไทย
2. เพื่อศึกษาวิธีการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ผลิตรายการญี่ปุ่นกับบุคลากรผลิตรายการไทย ในขั้นตอนต่างๆ ของกระบวนการผลิตรายการวิทยุภาคภาษาไทย

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องซึ่งผู้วิจัยใช้ในการวิเคราะห์กระบวนการคิดและวิธีการทำงานของผู้ผลิตรายการญี่ปุ่นในการผลิตรายการวิทยุภาคภาษาไทย ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับวิทยุกระจายเสียงระหว่างประเทศ แนวคิดเกี่ยวกับวิทยุกระจายเสียงเพื่อการบริการสาธารณะ แนวคิดเรื่ององค์การสื่อมวลชนท่ามกลางแรงกดดันของสังคม แนวคิดเรื่องกระบวนการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง แนวคิดเรื่องการบริหารงานแบบญี่ปุ่น โดยมีแนวคิดเกี่ยวกับการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงและแนวคิดเกี่ยวกับเอกลักษณ์ เป็นกรอบในการวิเคราะห์

แนวคิดเกี่ยวกับวิทยุกระจายเสียงระหว่างประเทศ

สถานีวิทยุกระจายเสียงระหว่างประเทศ มีจุดมุ่งหมาย 8 ประการ คือ 1. เป็นเครื่องมือของการดำเนินนโยบายต่างประเทศ (Instrument of Foreign Policy) 2. เป็นกระจกสะท้อนสังคม (Mirror of Society) หรือสะท้อนให้เห็นสภาพความเป็นอยู่ของคนส่วนใหญ่ 3. เพื่อปรากฏตัวให้เห็นในเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Presence) ว่า (ประเทศ) เป็นอิสระหรือมีเอกราช 4. เพื่อเปลี่ยนทัศนคติและโน้มน้าวใจให้เห็นพ้องด้วย (Converter and Sustainer) 5. เพื่อบีบบังคับและขู่ขวัญ (Coercer and Intimidator) 6. เพื่อให้การศึกษา (Educator) 7. เพื่อให้ความบันเทิง (Entertainer) 8. เพื่อขายสินค้าและบริการ (Seller of Goods and Service) (Browne, 1982)

แนวคิดเรื่ององค์กรสื่อสารมวลชนด้านการกระจายเสียงเพื่อบริการสาธารณะ

ในทัศนะของ Graham และ Davies (1997 อ้างถึงใน Uttamachan, 2001) อธิบายว่าองค์กรกระจายเสียงเพื่อสาธารณะ (Public Service Broadcasting Organization) คือ ศูนย์กลางแห่งความเป็นเลิศ (Center of Excellence) มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คือ ต้องมีขนาดใหญ่พอที่จะส่งอิทธิพลต่อตลาด (หากไม่เช่นนั้นจะไม่สามารถเป็นหลักค้ำประกันด้านคุณภาพในระบบกระจายเสียง) ต้องออกอากาศเป็นเครือข่ายระดับประเทศ เชื่อมโยงทั่วประเทศ เป็นช่องที่ประชาชนทุกคนเข้าถึงได้ (Universal Access Channel) และต้องเป็นอิสระจากอิทธิพลการเมืองและการค้า จะต้องไม่ถูกผลักดันให้ต้องเข้ามาตรรกะทางการค้า (Commercial Criteria) เป็นเกณฑ์ในการทำงาน

World Radio and Television Council (WRTVC) (2001) องค์กรอิสระ (Nongovernmental Organization) ที่ได้รับการสนับสนุนจาก UNESCO เผยแพร่เอกสารเรื่อง Public Broadcasting Why? How? ในปี ค.ศ. 2001 กล่าวถึงการจัดรายการกระจายเสียงสาธารณะว่า ควรมีเนื้อหาที่มีลักษณะเป็นข่าวสารที่ปราศจากอคติและช่วยเปิดหูเปิดตา (Unbiased, Enlightening Information) จัดรายการที่เป็นเรื่องที่น่าสนใจและบริการที่เป็นประโยชน์ (General Interest and Service Programming) เสนอเนื้อหาที่โดดเด่น มีเอกลักษณ์เฉพาะ (Programs That Leave Their Mark) ผลิตรายการขึ้นเอง (In-House Production) และมีเนื้อหาระดับชาติ เป็นเรื่องของประเทศชาติโดยส่วนรวม (National Content) ส่วนการประเมินผลของสถานีวิทยุกระจายเสียงสาธารณะมีลักษณะเป็นการประเมิน

ความสำเร็จของสถานีในการบริการสาธารณะ ไม่สามารถใช้การวัดเรตติ้ง เป็นเครื่องมือในการประเมินผลสำเร็จเหมือนสถานีเพื่อการค้า เกณฑ์ประเมินที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินความสำเร็จของสถานีกระจายเสียงเพื่อบริการสาธารณะอาจพิจารณาที่ความแตกต่าง (Plurality) ตามลักษณะทางประชากรของผู้รับสาร แม้จะมีจำนวนน้อยแต่มีความแตกต่างกัน และ จำนวนของผู้รับสารที่สถานีเข้าถึงในการออกอากาศรายการในบางช่วงเวลา ซึ่งไม่ใช่ตลอดทุกช่วงเวลาเหมือนกับการวัดเรตติ้ง

แนวคิดเรื่ององค์กรสื่อสารมวลชนท่ามกลางแรงกดดันทางสังคม

เนื่องจากเรดิโอ แจแปน เป็นสถานีวิทยุในเครือข่าย NHK WORLD ซึ่งเป็นองค์กรกระจายเสียงสาธารณะของญี่ปุ่นซึ่งกระจายเสียงเป็นภาษาต่างประเทศไปยังประเทศต่าง ๆ ในทุกภูมิภาคของโลก จึงมีลักษณะเป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงสาธารณะระหว่างประเทศ ซึ่งมีข้อกำหนดที่ต้องปฏิบัติตามเข้มงวดในการดำเนินงาน ทั้งในเชิงโครงสร้างกฎหมาย และความรับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเป็นแรงกดดันให้มีการดำเนินงานในลักษณะใดลักษณะหนึ่งท่ามกลางสภาวะแวดล้อมทางสังคม ตามแนวคิดเรื่ององค์กรสื่อสารมวลชนท่ามกลางแรงกดดันทางสังคม McQuail (1992) อธิบายว่า เจ็อนโซที่มีผลกระทบต่อการทำงานและบทบาทหน้าที่ของนักสื่อสารมวลชนขององค์กรสื่อสารมวลชน พิจารณาได้จากรูปแบบความสัมพันธ์ที่สำคัญ 5 ลักษณะ คือ

- ความสัมพันธ์ขององค์กรสื่อสารมวลชนกับสังคม (Relations with society)
- ความสัมพันธ์กับลูกค้า เจ้าของกิจการ และผู้ให้การสนับสนุน (Relations with clients, owners and suppliers)

- ความสัมพันธ์กับแหล่งข่าว แหล่งข้อมูล (Relations with sources)
- ความสัมพันธ์ภายในหน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่แตกต่างกันภายในองค์กร (Relations within the organization between different kinds of role)
- ความสัมพันธ์กับผู้รับสารสื่อมวลชน (Relations with the audience)

สิ่งที่ทำให้เกิดแรงกดดันภายในองค์กร ได้แก่ ระบบการจัดการ (Management) เทคโนโลยี (Technology) ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน (Media Professionals) ส่วนสิ่งที่ทำให้เกิดแรงกดดันจากภายนอก ในลักษณะที่เป็นแรงกดดันทางเศรษฐกิจ (Economic Pressures) ได้แก่ องค์กรสื่อมวลชนที่เป็นคู่แข่ง สถาบันที่เป็นแหล่งข้อมูลข่าวสาร สถาบันทางสังคม สหภาพแรงงาน นักโฆษณา ความต้องการและความสนใจของผู้รับสาร และแรงกดดันทางสังคมและการเมือง (Social and Political Pressures) ซึ่งมีอิทธิพลโดยตรงหรือโดยอ้อมต่อการทำงานขององค์กร ได้แก่ การถูกควบคุมด้วยกฎหมายหรือการเมือง และสถาบันทางสังคมอื่น ๆ เช่น สถาบันทางศาสนา สถาบันทางการศึกษา

นอกจากนี้ McQuail (1992) ยังกล่าวด้วยว่า สถาบันสื่อสารมวลชนที่เป็นองค์กรกระจายเสียงสาธารณะ (เช่น BBC) ยังต้องทำงานภายใต้แรงกดดันเป็นพิเศษในเรื่องความเป็นกลาง (Neutrality) และความสมดุล (Balance) ซึ่งเป็นมาตรฐานทางวิชาชีพและจรรยาบรรณของผู้ประกอบกิจการ และผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชน อีกด้วย

แนวคิดเรื่องการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง
การผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง (Radio

Programme Production) หมายถึง การทำให้มีรายการวิทยุเกิดขึ้นเพื่อส่งกระจายเสียงออกอากาศไปยังผู้ฟังตามตารางรายการที่ผู้จัดรายการ ได้ทำการจัดรายการ (Programming) ไว้ โดยมีผู้ผลิตรายการ (Producer) เป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินงาน Suwanwajokkasikij (2013) อธิบายความหมายของการผลิตรายการว่า “การผลิตรายการ (Production) เป็นการนำผลลัพธ์ของการจัดรายการ (Programming) มาดำเนินการต่อ เพราะการจัดรายการทำให้ทราบว่า จะมีรายการใดออกอากาศเมื่อไหร่ ความยาวเท่าใด กำหนดไว้ในผังรายการ ดังนั้น จึงต้องนำสิ่งที่กำหนดไว้นั้นมาผลิต เพื่อให้มีรายการออกอากาศตามที่ระบุไว้ในผังรายการนั่นเอง” (p. 228)

การผลิตรายการเป็นหน้าที่ของฝ่ายผลิตรายการ ซึ่งมีผู้ผลิตรายการ (Producer) เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการให้มีรายการวิทยุขึ้น หากผู้ผลิตรายการมีความรับผิดชอบต่อสังคม ผลิตรายการด้วยความประณีตโดยเริ่มจากแนวคิดที่ดี มีวิธีการเสนอที่น่าสนใจ ใช้ภาษาอย่างมีรสนิยม จูงใจให้ผู้ฟังผู้ชมติดตามถือว่าเป็น “การสร้างสรรค์รายการวิทยุ” ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาและการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) รายการวิทยุเป็นผลผลิตเช่นเดียวกับสินค้าหรือบริการต่าง ๆ รายการที่ผลิตขึ้นแสดงถึงคุณภาพและประสิทธิภาพของสถานีซึ่งมีผลต่อความอยู่รอดในสถานะที่มีการแข่งขันสูง (Suwanwajokkasikij, 2013)

องค์ประกอบที่สำคัญในการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง ซึ่งผู้ผลิตรายการจำเป็นต้องพิจารณาอย่างละเอียดรอบคอบ เพื่อให้รายการมีคุณภาพดี ถูกใจผู้ฟังและมีประโยชน์ต่อผู้ฟังมากที่สุด คือ ผู้ฟัง, เนื้อหา, วิธีเสนอ, เวลาออกอากาศ, และ การประเมินผล ซึ่งทำให้การจัดรายการแต่ละครั้งมีข้อจำกัดและ

มีข้อแม้หลาย ๆ เรื่องในการพยายามสนองความต้องการของผู้ฟัง มีส่วนเดียวที่เป็นของผู้จัดรายการเอง นั่นก็คือ ความล้าสมัยในหน้าที่ของสื่อมวลชนที่ดี (Rawdkamdee,1982)

แนวคิดเรื่องกระบวนการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง

Rawdkamdee (1982) อธิบายขั้นตอนการผลิตรายการวิทยุ ว่า มีขั้นตอนใหญ่ ๆ อยู่ 4 ขั้นตอน คือ 1. ขั้นเตรียมการก่อนการผลิต (Preparation) ประกอบด้วย การวางแผน การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ และบุคลากร การเขียนบทวิทยุ 2. ขั้นซักซ้อมก่อนออกอากาศ (Rehearsal) 3. ขึ้นออกอากาศ (On Air) ซึ่งอาจจะออกอากาศสด (Live) หรือ บันทึกรายการไว้เพื่อนำไปออกอากาศ ณ เวลาที่กำหนด และ 4. ขั้นประเมินผล (Evaluation)

ส่วน Eusin (2005) อธิบายถึงการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง ว่ามีลักษณะเป็น กระบวนการประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ 8 ขั้นตอน ได้แก่ 1. รวบรวมข้อมูลพื้นฐาน 2. วางแผนผลิตรายการ 3. การเขียนบท 4. เตรียมวัสดุรายการ 5. การติดต่อประสานงาน 6. การซักซ้อม 7. การบันทึกเสียง และ 8. ตรวจสอบคุณภาพรายการ ซึ่งหากจะแบ่งออกเป็นขั้นตอนใหญ่ ๆ อาจแบ่งได้ 3 ขั้นตอน คือ

1. ขั้นเตรียมการก่อนการผลิต เป็นขั้นเตรียมความพร้อมก่อนบันทึกเสียงจริง ประกอบด้วย ขั้นตอนย่อย ๆ คือ การศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การวางแผนผลิตรายการ การเขียนบท การจัดเตรียมวัสดุรายการ การประสานงาน และการซักซ้อม

2. ขั้นลงมือผลิตรายการ เป็นขั้นตอนที่เกิดขึ้นในห้องบันทึกเสียง (Studio) เพื่อบันทึกเสียงลงเทปต้นฉบับสำหรับออกอากาศ ขั้นตอนนี้ประกอบด้วย

การบันทึกเสียง การควบคุมเสียง การพูดหรือการแสดงในห้องบันทึกเสียง และการกำกับรายการ

3. ขั้นหลังการผลิต เป็นขั้นตอนในการตรวจสอบคุณภาพของรายการหลังการผลิต ซึ่งเป็นการตรวจสอบคุณภาพของเสียงที่บันทึก แต่ในทางปฏิบัติการตรวจสอบคุณภาพของรายการ จะต้องมีการตรวจสอบคุณภาพของรายการ จะต้องมีการตรวจสอบคุณภาพของรายการ จะต้องมีการตรวจสอบคุณภาพของรายการ เพื่อให้แน่ใจว่ารายการที่ผลิตขึ้นนั้นมีคุณภาพมาตรฐาน ความละเอียดพิถีพิถันของแต่ละขั้นตอนอาจแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับประเภทและรูปแบบของรายการ

แนวคิดเรื่องการบริหารงานแบบญี่ปุ่น

Chalermjirarat (1988) กล่าวว่า ระบบบริหารงานแบบญี่ปุ่นมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ ดังนี้ 1. มีการจ้างงานแบบตลอดชีพ (Lifetime Employment) คือ พนักงานคนหนึ่งจะทำงานอยู่ในบริษัทเดิมจนเกษียณอายุ 2. บริหารงานแบบกลุ่ม (Collectivism Management) คือ มีการทำงานเป็นกลุ่ม หรือที่เรียกว่า “ทีมเวิร์ก” โดยกลุ่มคนที่รับผิดชอบงานอย่างหนึ่งร่วมกันพิจารณาตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ ร่วมกัน โดยมีหัวหน้างานทำหน้าที่รวบรวมความคิดเห็นจากทุกคนมาเป็นผลสรุป เป็นวิธีการทำงานซึ่งทำให้เกิดกระบวนการตัดสินใจที่เรียกว่า “ริงกิ” (Ringi) 3. บริหารงานด้วยนักบริหารมืออาชีพ (Manage by Professional Management)

แนวคิดเกี่ยวกับเอกลักษณ์

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ (The Royal Institute, 2002) สืบค้นผ่านทางเว็บไซต์ราชบัณฑิตยสถาน <http://www.royin.go.th/dictionary/search.php> อธิบายความหมายของคำว่าเอกลักษณ์ ไว้ดังนี้ “เอกลักษณ์ [เอกกะ-] น. ลักษณะที่เหมือนกันหรือมีส่วนร่วม” (para 1)

พจนานุกรม อังกฤษ-ไทย ของ Thiengbura nathum (1998) แปลดังนี้ “**unique** (ยูนิค) adj. มีลักษณะเฉพาะ มีแบบเดียวผิดจากสิ่งอื่น ๆ ทั้งหมด, พิเศษ, พิเศษเฉพาะ, หาที่เปรียบเทียบไม่ได้ - **uniquely** adv. - **uniqueness** n. (-s. only, inimitable, peerless)” (p. 934)

นอกจากความหมายตามพจนานุกรม ได้มีการนิยามคำว่า เอกลักษณ์ ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ในการประเมินคุณภาพการศึกษา ของสำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. โดย Pornrungrroj (2014) อธิบายความหมายของเอกลักษณ์ว่า **เอกลักษณ์ (Uniqueness)** หมายถึง ความสำเร็จตามจุดเน้นและจุดเด่นที่สะท้อนให้เห็นเป็นลักษณะโดดเด่นเป็นหนึ่งในสถานศึกษา หรือความสำเร็จของสถาบัน ส่วน **อัตลักษณ์ (Identity)** หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนตามปรัชญา ปณิธาน วิสัยทัศน์ พันธกิจ และวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถานศึกษาที่ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการ สถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด ดังนั้น อัตลักษณ์และเอกลักษณ์ จึงไม่เหมือนกัน

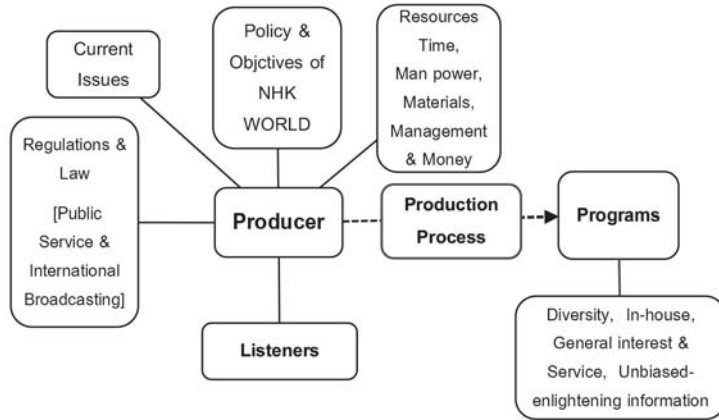
จากนิยามและคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่กล่าวมาข้างต้น จึงสรุปได้ว่าคำว่าเอกลักษณ์ มีความหมายตามรูปศัพท์ หมายถึง ลักษณะที่เป็นหนึ่งเดียวของหลายสิ่งที่มีร่วมกัน เหมือน ๆ กัน ในกลุ่มสังคมหนึ่ง จึงถูกใช้ในความหมายของลักษณะเฉพาะของคนหลาย ๆ คน หรือ ของสิ่งที่เป็นนามธรรม เช่น ความเป็นไทย หรือ วัฒนธรรม เอกลักษณ์ จึงหมายถึง ลักษณะเฉพาะที่ได้มาจากการเรียนรู้ ฝึกฝน ปฏิบัติ สืบทอดต่อเนื่องกันมา เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จในการทำงานหรือการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ส่วนอัตลักษณ์ (Identity) มักใช้ในความหมายของลักษณะ

เฉพาะที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก เกี่ยวข้องกับสาขาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ เช่น อัตลักษณ์ของปัจเจกบุคคลซึ่งลอกเลียนกันไม่ได้ ไม่มีใครเหมือน เป็นลักษณะตามธรรมชาติ หรือ ลักษณะทางชีวภาพ

การศึกษากระบวนการผลิตรายการวิทยุที่เป็นเอกลักษณ์ของ NHK WORLD RADIO JAPAN ภาคภาษาไทย เพื่อทำความเข้าใจถึงวิธีการผลิตรายการวิทยุภาษาไทยของผู้ผลิตรายการญี่ปุ่น จึงใช้คำว่า เอกลักษณ์ (Uniqueness) ในความหมายเชิงปฏิบัติการ หมายถึง ลักษณะที่เหมือน ๆ กันในการทำงาน ผลิตรายการวิทยุของเรดิโอ แจแปน ภาคภาษาไทย ลักษณะเฉพาะและวิธีการทำงานนี้ เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ ระบบความคิด และวัฒนธรรมการทำงานของคนญี่ปุ่น ทำให้รายการมีลักษณะเฉพาะที่โดดเด่น เป็นหนึ่งเดียว ไม่มีใครเหมือน และไม่เหมือนใคร

กรอบการวิเคราะห์

แนวคิดที่เป็นกรอบในการศึกษากระบวนการผลิตรายการวิทยุที่เป็นเอกลักษณ์ของเรดิโอ แจแปน ภาคภาษาไทย ได้แก่ แนวคิดเรื่ององค์กรสื่อมวลชนภายใต้แรงกดดันทางสังคม โดยมีแนวคิดเรื่องการกระจายเสียงระหว่างประเทศและแนวคิดเรื่องการกระจายเสียงเพื่อบริการสาธารณะเป็นปัจจัยแวดล้อมภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของผู้ผลิตรายการญี่ปุ่น แนวคิดเรื่องการบริหารงานแบบญี่ปุ่น นโยบายของ NHK WORLD RADIO JAPAN ระบบการจัดการ เทคโนโลยี และทรัพยากรการผลิตรายการ ซึ่งรวมถึงบุคลากรผลิตรายการ เป็นปัจจัยภายในที่มีอิทธิพลต่อการทำงานของผู้ผลิตรายการญี่ปุ่น ในขั้นตอนต่าง ๆ ของกระบวนการผลิตรายการวิทยุ

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิเคราะห์

จากภาพที่ 1 ปัจจัยแวดล้อมที่อาจมีอิทธิพลต่อการทำงานของผู้ผลิตรายการญี่ปุ่นในการผลิตรายการกระจายเสียงที่หลากหลาย ผลิตขึ้นเองในประเทศ มีเนื้อหาเป็นที่สนใจของผู้ฟังทั่วไป และเสนอข่าวสารที่ให้ความกระจ่างโดยปราศจากอคติ ได้แก่ กฎหมายระเบียบ ข้อบังคับที่เกี่ยวข้องกับการกระจายเสียงเพื่อบริการสาธารณะ และกฎเกณฑ์ในการดำเนินงานขององค์กรกระจายเสียงระหว่างประเทศ กระแสความสนใจในสถานการณ์ปัจจุบัน ความสัมพันธ์กับผู้ฟังและความคาดหวังของผู้ฟังชาวไทย ซึ่งเป็นปัจจัยแวดล้อมภายนอก ในขณะที่เดียวกัน ก็ต้องคำนึงถึงนโยบายและจุดมุ่งหมายของ NHK WORLD ทรัพยากรในการผลิตรายการ ซึ่งประกอบด้วย เวลา บุคลากร แหล่งข้อมูล การบริหารจัดการ และงบประมาณ รวมทั้งวัฒนธรรมการบริหารงานแบบญี่ปุ่น ซึ่งเป็นปัจจัยแวดล้อมภายใน ทำให้มีกระบวนการผลิตรายการที่เป็นเอกลักษณ์

นิยามศัพท์

1. เอกลักษณ์ หมายถึง ลักษณะเฉพาะในการทำงานให้บรรลุผลสำเร็จ เป็นผลมาจากระบบความคิด

และวัฒนธรรมของกลุ่มบุคคลผู้ปฏิบัติงานซึ่งมีความเป็นหนึ่งเดียวกัน ทำให้ได้ผลงานที่โดดเด่น ไม่มีใครเหมือน และไม่เหมือนใคร

2. การผลิตรายการวิทยุ หมายถึง การทำงานของผู้ผลิตรายการ (Producer) และบุคลากรผู้เกี่ยวข้องเพื่อให้มีรายการวิทยุกระจายเสียงออกอากาศตามวัน-เวลา ที่กำหนดไว้ในผังรายการของสถานี ประกอบด้วยกระบวนการผลิตรายการขั้นตอนต่าง ๆ คือ 1. ขั้นตอนวางแผนและเตรียมการผลิตรายการ 2. ขั้นตอนซักซ้อม 3. ขั้นตอนออกอากาศ และ 4. ขั้นตอนประเมินผล

ขอบเขตการวิจัย

1. เป็นการศึกษากระบวนการผลิตรายการ และวิธีการทำงานของผู้ผลิตรายการญี่ปุ่น ประจำแผนกภาษาไทย ซึ่งทำงานเต็มเวลา โดยการสังเกตการทำงานของผู้ผลิตรายการ (Producer) และ ผู้ประกาศ (Announcer) ในขณะปฏิบัติงานจริง ระหว่างวันที่ 4 ถึงวันที่ 6 พฤศจิกายน 2558 เท่านั้น รายการที่ผลิตขึ้นในช่วงเวลาดังกล่าว ได้แก่ ข่าวประจำวัน และรายการที่ไม่ใช่ข่าว จำนวน 3 รายการ คือ รายการ

มาเรียนภาษาญี่ปุ่นกันเถอะ รายการดนตรีพาเที่ยว และรายการมนต์เสน่ห์ศิลปะชั้นเอกแห่งญี่ปุ่น ข้อคำถามเกี่ยวกับทักษะวิธีการที่ไม่สามารถสังเกตเห็นได้ มีการสอบถามเพิ่มเติมภายหลัง และทางอีเมล หลังจากผู้วิจัยกลับประเทศไทยแล้ว

2. การศึกษากระบวนการก่อนการผลิตรายการ ในขั้นวางแผนและเตรียมการผลิตรายการ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ผลิตรายการญี่ปุ่นผู้เชี่ยวชาญไทย และฟังการบรรยายเรื่องการทำงานของ NHK WORLD RADIO JAPAN จากหัวหน้าแผนกผลิตสื่อภาษาต่างประเทศ (Head of Multilingual Media division: Mr. Haruhiko IGUCHI) ซึ่งกล่าวถึงนโยบายการดำเนินงานของเรดิโอ แจแปน ในรอบปีงบประมาณ 2015 (31 มีนาคม 2558 ถึง 30 มีนาคม 2559) ซึ่งเป็นวาระครบรอบ 80 ปี การกระจายเสียงภาคภาษาต่างประเทศของเอ็นเอชเคเท่านั้น

3. บทความวิจัยนี้เสนอผลการศึกษาเฉพาะกระบวนการผลิตรายการที่ไม่ใช่ข่าว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เนื่องจากเรดิโอ แจแปน เป็นสถานีวิทยุสาธารณะระหว่างประเทศที่มีลักษณะเฉพาะที่เป็นเอกลักษณ์ ไม่เหมือนสถานีวิทยุทั่วไป จึงจำเป็นต้องใช้วิธีการที่สามารถรวบรวมข้อมูลจากปรากฏการณ์จริง ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงลึกและรอบด้าน และเนื่องจากการศึกษากระบวนการทำงานผลิตรายการวิทยุซึ่งเป็นการถ่ายทอดความคิดสร้างสรรค์ (Idea) ของผู้ผลิตรายการ มีลักษณะเป็นนามธรรมที่ไม่สามารถอธิบายด้วยคำพูดหรือตัวหนังสือ ผู้วิจัยจึงใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และ

การสังเกตการปฏิบัติงานตามสถานการณ์จริง (On-site Observation) รวมทั้งการถามคำถามทั่วไปที่ได้จากสนามวิจัยตามธรรมชาติ โดยเลือกผู้ให้ข้อมูล (Informants) ตามวัตถุประสงค์ (Purposive Sampling) และศึกษาวิเคราะห์หลักฐานเอกสารที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือ แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสังเกต และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการผลิตรายการวิทยุที่ได้รับจากเรดิโอ แจแปนโดยตรง ข้อมูลจากเว็บไซต์ ครบรอบ 80 ปี การกระจายเสียงภาคภาษาต่างประเทศจากญี่ปุ่น ตารางการกระจายเสียง รวมทั้งรายงานประจำปี NHK Annual Report 2015-2016

การเลือกผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยได้คัดเลือกผู้ให้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย คือ เป็นผู้ที่มีความรู้และมีความเชี่ยวชาญในการผลิตรายการวิทยุ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตรายการ และผู้บริหารที่มีความรู้เกี่ยวกับนโยบายการดำเนินงานของ NHK WORLD RADIO JAPAN

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล (Informants) ประกอบด้วย

1. ผู้ผลิตรายการญี่ปุ่น ซึ่งทำงานเต็มเวลา คือ สัปดาห์ละ 5 วัน เวลา 11:00-18:00 น. และ 18:00-21:00 น. ในวันที่ควบคุมการผลิตรายการข่าว ผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ คุณ Mari Xu KITAIZUMI: Chief Producer ซึ่งเป็นบรรณาธิการข่าว และ ควบคุมการผลิตรายการมนต์เสน่ห์ศิลปะชั้นเอกแห่งญี่ปุ่น และคุณ Ayako UEDA: Producer ผู้ผลิตรายการมาเรียนภาษาญี่ปุ่นกันเถอะ และ รายการดนตรี พาเที่ยว
2. ผู้เชี่ยวชาญไทย (Thai Specialist) ซึ่งทำงานเต็มเวลา สัปดาห์ละ 5 วัน ระหว่างเวลา 11:00-18:00 น. และ 18:00-21:00 น. ในวันที่

ผลิตรายการข่าวประจำวัน ไม่เว้นวันอาทิตย์และวันหยุด ทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลและวัตถุดิบในการผลิตรายการตามที่คุณผู้ผลิตรายการญี่ปุ่นมอบหมาย แปลข่าว แปลบทวิทยุ เป็นผู้ประกาศข่าวและผู้ดำเนินรายการ (Presenter / Announcer) ผู้ให้สัมภาษณ์ ได้แก่ คุณสันติภาพ อัศวโสสถ์ และ คุณจิรายุ พุกบุญมี

3. ผู้ประกาศและผู้ดำเนินรายการไทย (Announcer / Presenter) ซึ่งทำงานบางเวลา สัปดาห์ละ 1-2 วัน ขึ้นอยู่กับตารางการออกอากาศและบันทึกเสียงรายการที่ได้รับมอบหมาย เวลาปฏิบัติงานข่าว 18:00-21:00 น. ทำหน้าที่เป็นผู้ประกาศข่าวและดำเนินรายการที่ได้รับมอบหมาย ผู้ให้ข้อมูลคือ คุณโมฆิต ทิพย์เทียมพงษ์ (ผู้ดำเนินรายการมาเรียนภาษาญี่ปุ่นกันเถอะ และ มนต์เสน่ห์ศิลปะชั้นเอกแห่งญี่ปุ่น) และ คุณวรินทร์ วานิชถาวร (ผู้ดำเนินรายการดนตรีพาเที่ยว)

4. ผู้บริหารสูงสุดของ NHK WORLD RADIO JAPAN ตำแหน่ง หัวหน้าแผนกผลิตสื่อภาษาต่างประเทศ คือ คุณ Haruhiko IGUCHI: Head of Multilingual Media Division มีอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานข่าวและรายการของ NHK WORLD RADIO JAPAN ทั้ง 18 ภาษา มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาให้ความเห็นชอบในการบริหารจัดการทั้งทางด้านเทคนิค บุคลากร การจัดรายการ และการผลิตรายการ รวมถึงการพิจารณาอนุมัติแผนการผลิตรายการที่คุณผู้ผลิตรายการญี่ปุ่นคิดสร้างสรรค์ขึ้นตามนโยบายและวัตถุประสงค์ของ NHK WORLD Department

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ร่างแบบสัมภาษณ์

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและบทสนทนาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หลักการผลิตรายการวิทยุ การฟังรายการของเรดิโอ แจแปนภาคภาษาไทยอย่างพินิจพิเคราะห์ ข้อมูลเกี่ยวกับเอ็นเอชเค ข้อมูลเกี่ยวกับเรดิโอ แจแปน และข้อมูลเกี่ยวกับวิธีการผลิตรายการ จากรายงานประจำปี และเว็บไซต์ The History of International Broadcasting from Japan, 80 years of NHK WORLD 1935-2015 ผู้วิจัยได้ส่งแนวคำถามในการสัมภาษณ์ไปให้คุณ Ayako UEDA พิจารณาความถูกต้องของประเด็นคำถามก่อนนำไปใช้จริง เมื่อได้รับคำตอบแล้วจึงแก้ไขเป็นชุดคำถามที่นำไปใช้สัมภาษณ์แบบเจาะลึก ประกอบด้วยข้อคำถามจำนวน 21 ข้อ เป็นคำถามเกี่ยวกับการคิดสร้างสรรค์และองค์ประกอบการผลิต รายการ จำนวน 4 ข้อ กระบวนการและเทคนิคเฉพาะในการผลิตรายการ จำนวน 5 ข้อ ทรัพยากรการผลิต รายการ จำนวน 5 ข้อ การคัดเลือกและบริหารงานบุคลากรผลิตรายการ จำนวน 7 ข้อ มีประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์ ดังนี้

1.1 คำถามสำหรับผู้บริหารและผู้ผลิตรายการญี่ปุ่น (Chief Producer, Producer) ประกอบด้วยคำถามเกี่ยวกับนโยบายด้านรายการของเรดิโอ แจแปน ภาคภาษาไทย ตามที่ได้เตรียมคำถามไว้ล่วงหน้า จำนวน 2 ข้อ กระบวนการตัดสินใจผลิตรายการและการกำหนดองค์ประกอบต่าง ๆ เพื่อจัดทำข้อเสนอในการผลิตรายการ (Proposal) จำนวน 2 ข้อ การออกแบบวิธีการทำงานในกระบวนการผลิตรายการแต่ละขั้นตอน จำนวน 5 ข้อ ทรัพยากรการผลิต รายการ จำนวน 5 ข้อ การคัดเลือกและบริหารงานบุคลากรผลิตรายการ จำนวน 7 ข้อ

1.2 คำถามสำหรับสัมภาษณ์บุคลากรผลิตรายการไทย (Specialist, Presenter / Announcer)

ประกอบด้วย คำถามเกี่ยวกับ บทบาทหน้าที่ในการผลิตรายการแต่ละรายการ จำนวน 2 ข้อ เทคนิควิธีการทำงานในกระบวนการผลิตรายการแต่ละขั้นตอน จำนวน 5 ข้อ โดยมีข้อความเพิ่มเติมจากแนวคำถามที่กำหนดไว้ อาทิ วิธีการแสวงหาและการใช้เสียงประกอบจากเหตุการณ์จริง (Actuality) 1 ข้อ ขั้นตอนการผลิตรายการนอกสถานที่ 1 ข้อ การคัดเลือกบุคลากร และบทบาทหน้าที่ในการฝึกอบรมผู้ประกาศหน้าใหม่ 1 ข้อ

2. แบบบันทึกการสังเกต ผู้วิจัยสร้างแบบสังเกตโดยการดัดแปลงจากแบบสังเกตของ Chanvichai (2005) และจากการวิเคราะห์โครงสร้างและกระบวนการผลิตรายการของ NHK WORLD จากข้อมูลในเว็บไซต์ครบรอบ 80 ปี การกระจายเสียงภาคต่างประเทศของ NHK WORLD (2015b) แบบสังเกตนี้ ใช้ในการบันทึกข้อมูลที่เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงานของบุคลากรผลิตรายการ ประกอบด้วยประเด็นที่สังเกต คือ 1. ผู้ปฏิบัติ 2. ประเภทของเหตุการณ์ (ตามลำดับขั้นตอนการทำงาน) 3. รายละเอียด (สถานที่ บรรยากาศ น้ำเสียง กิริยาท่าทาง สภาพแวดล้อม) และ 4. ข้อสังเกตของผู้วิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลเป็นราย

บุคคล ตามข้อคำถามในแบบสัมภาษณ์ที่เตรียมไว้ด้วยตนเอง ตามวัน เวลา และสถานที่ที่ได้นัดหมายหลังจากเดินทางไปถึงที่ทำการของเรดิโอ แจแปน ประเทศญี่ปุ่นแล้ว ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์โดยใช้แนวคำถามของแบบสัมภาษณ์ที่ได้กำหนดไว้ล่วงหน้า และซักถามในประเด็นที่เกี่ยวข้องนอกเหนือจากคำถามที่กำหนดไว้ ระหว่างการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจดบันทึกอย่างละเอียด และบันทึกเสียงการสัมภาษณ์เฉพาะที่ได้รับอนุญาต

2. การสังเกต (Observation) ผู้วิจัยใช้วิธีการสังเกตตลอดเวลาที่อยู่ในสนามวิจัย ทั้งการสังเกตสภาพแวดล้อมของสถานที่ปฏิบัติงาน สังเกตประกอบ การสัมภาษณ์เจาะลึก และสังเกตวิธีการปฏิบัติงานตามหัวข้อที่กำหนดไว้ในแบบบันทึกการสังเกต โดยจดบันทึกอย่างละเอียดในขั้นตอนการฝึกซ้อมก่อนบันทึกเสียงรายการ ซึ่งเรียกว่า การประชุมพิจารณา รายการ และการประชุมข่าว สังเกตวิธีการเขียนบท การแก้ไขบทพูด การอ่านบทจับเวลา รายการที่มีการประชุมพิจารณาจำนวน 3 รายการ คือ มนต์เสน่ห์ศิลปะชั้นเอกแห่งญี่ปุ่น มาเรียนภาษาญี่ปุ่นกันเถอะ และ ดนตรีพาเที่ยว โดยได้ทดลองอ่านข่าวหนึ่งข่าวในห้องผลิตรายการหลังจากออกอากาศข่าวสด ประจำวันที่ 5 พฤศจิกายน 2558

ช่วงเวลาเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และสังเกต มีรายละเอียด ดังนี้

วันพุธที่ 4 พฤศจิกายน	
เวลา 11:30 น.	พบปะพูดคุยกับผู้ผลิตรายการญี่ปุ่น
เวลา 12:00 น.	สังเกตการประชุมพิจารณาและบันทึกเสียงรายการมนต์เสน่ห์ศิลปะชั้นเอกแห่งญี่ปุ่น (ออกอากาศ 5 พฤศจิกายน 2558)
เวลา 14:00 น.	สัมภาษณ์ คุณ Ayako UEDA
เวลา 15:00 น.	ทัศนศึกษา Studio Park
เวลา 17:00 น.	การบรรยาย About Radio Japan โดย Mr.IGUCHI
วันพฤหัสบดีที่ 5 พฤศจิกายน	
เวลา 13:00 น.	สังเกตการประชุมพิจารณาและบันทึกรายการดนตรีพาเที่ยว (ออกอากาศ 8 พฤศจิกายน 2558)
เวลา 14:45 น.	สัมภาษณ์ คุณ สันติภาพ อัครโสทธิ
เวลา 15:30 น.	สังเกตการประชุมพิจารณาและบันทึกรายการมาเรียนภาษาญี่ปุ่นกันเถอะ (ออกอากาศ 30 พฤศจิกายน 2558)
เวลา 17:15 น.	สัมภาษณ์คุณจิรายุ พุกบุญมี
เวลา 19:30 น.	สังเกตการประชุมข่าวประจำวันพฤหัสบดีที่ 5 พฤศจิกายน 2558
เวลา 20:30 น.	สังเกตการปฏิบัติงานออกอากาศข่าวสด
วันศุกร์ที่ 6 พฤศจิกายน	
เวลา 11:30 น.	สัมภาษณ์ คุณ Ayako UEDA
เวลา 13:00 น.	สังเกตการปฏิบัติงานของบรรณาธิการ RS News (คุณ Mari KITAIZUMI)
เวลา 14:30 น.	สังเกตการณ์ ห้องข่าว NHK WORLD TV News studio
เวลา 15:30 น.	สัมภาษณ์ คุณ Mari Xu KITAIZUMI

การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือวิจัย คือ การสัมภาษณ์เจาะลึก การสังเกต และการรวบรวมเอกสารหลักฐาน โดยอาศัยวิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) โดยการเปรียบเทียบข้อมูลที่เป็นเอกสารประเด็นหัวข้อเดียวกัน ที่ได้จากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ กัน เช่น สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ บทความ ข้อมูลจากเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ และเว็บไซต์ เพื่อพิจารณาความสอดคล้องและความน่าเชื่อถือ ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เจาะลึก ผู้วิจัยใช้วิธีการตรวจสอบโดยการ

ถามคำถามเดียวกันในการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลแต่ละคน และนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการปฏิบัติงานมาตรวจสอบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์และข้อมูลจากเอกสาร ซึ่งเป็นการใช้วิธีการตรวจสอบจากหลายวิธีวิจัย (Methodological Triangulation) ซึ่งข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือวิจัยทั้ง 3 วิธีมีความถูกต้องตรงกันจึงนับได้ว่าข้อมูลที่ได้มา มีความน่าเชื่อถือ

สรุปและอภิปรายผล

รายการวิทยุของ NHK WORLD RADIO JAPAN ภาคภาษาไทย เป็นรายการภาษาไทย

ที่ผลิตโดยคนญี่ปุ่น มีกระบวนการผลิตรายการที่เป็นเอกลักษณ์ กล่าวคือ ผู้ผลิตรายการญี่ปุ่น เป็นผู้เริ่มต้นกระบวนการผลิตรายการตั้งแต่ขั้นการคิดสร้างสรรค์และวางแผนผลิตรายการ ขั้นเตรียมการผลิตรายการขั้นเขียนบทวิทยุ ขั้นฝึกซ้อม จนถึงขั้นออกอากาศวิทยุของรายการที่เป็นภาษาไทย แปลเป็นภาษาที่

สาม จากต้นฉบับภาษาอังกฤษ และมีการตรวจสอบคุณภาพรายการในทุกขั้นตอน

กระบวนการผลิตรายการที่เป็นเอกลักษณ์ของเรดิโอ แจแปน ภาคภาษาไทย มีขั้นตอนการปฏิบัติงานผลิตรายการต่าง ๆ จำแนกเป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

ภาพที่ 2 กระบวนการผลิตรายการของ NHK WORLD RADIO JAPAN ภาคภาษาไทย

ขั้นที่ 1 คิดสร้างสรรค์และวางแผนการผลิตรายการ เป็นขั้นตอนแรกของการผลิตรายการโดยผู้ผลิตรายการ (Producer) คิดสร้างสรรค์รายการ และเขียนข้อเสนอโครงการผลิตรายการ (Proposal) เสนอหัวหน้าแผนก (Chief/Senior Producer) เพื่อปรึกษาในรายละเอียด จากนั้นหัวหน้าแผนกและหัวหน้าผู้ผลิตรายการฝ่ายจัดการ (Managing Producer) พิจารณาข้อเสนอและอนุมัติการผลิตรายการ

กรณีที่เป็นรายการใหม่สำหรับผลิตรายการเป็นชุด ซึ่งจะออกอากาศตามผังรายการของเรดิโอ แจแปน ในภาษาต่างประเทศ 18 ภาษา หัวหน้าแผนกภาษาต่าง ๆ ผู้ผลิตรายการฝ่ายจัดการ ของกลุ่มภาษาและผู้บริหารระดับสูงของฝ่ายผลิตสื่อภาษาต่างประเทศ (Head of Multilingual Media Division) เป็นผู้พิจารณาอนุมัติ

กรณีที่เป็นการผลิตรายการแต่ละตอน ภายใต้ข้อเสนอการผลิตรายการ Proposal ที่ได้รับอนุมัติแล้ว ผู้ผลิตรายการญี่ปุ่น ที่รับผิดชอบการผลิตรายการนั้น เขียนโครงสร้างรายการในแบบฟอร์มสำหรับผู้ที่ปฏิบัติงานภาคสนาม โดยเสนอแผนการผลิตรายการแต่ละตอนที่เขียนไว้ตามลำดับการพิจารณา จนถึงหัวหน้าผู้ผลิตรายการฝ่ายจัดการ (Managing Producer) เป็นผู้พิจารณาอนุมัติ เช่น การเสนอหัวข้อเรื่องรายการดนตรีพาเที่ยว ภาคภาษาไทย ที่จะออกอากาศครั้งต่อไป

คุณ Ayako UEDA กล่าวถึงขั้นตอนการคิดสร้างสรรค์และวางแผนการผลิตรายการว่า ที่ NHK ทุกสิ่งทุกอย่างเริ่มต้นด้วยกระดาษแผ่นเดียว

การพิจารณาอนุมัติข้อเสนอการผลิตรายการซึ่งเป็นไปตามลำดับขั้น จากผู้ได้บังคับบัญชา ผ่านการประชุมพิจารณาถกเถียงกันก่อนที่จะอนุมัติให้ปฏิบัติ

ได้ มีลักษณะเป็นกระบวนการตัดสินใจที่เรียกว่า Ringi (Chalermjirarat, 1988)

ขั้นที่ 2 รวบรวมข้อมูลและเตรียมการผลิตรายการ ในขั้นตอนนี้ ผู้ผลิตรายการญี่ปุ่น รวบรวมข้อมูลและเสียงในรายการ แล้วเรียบเรียงโครงสร้างเนื้อหารายการ โดยใช้กระดาษโน้ตแบบ มีกาว (Sticky-note) เพื่อให้เห็นลำดับการเสนอเนื้อหาแต่ละส่วน ลำดับการเก็บรวบรวมข้อมูลและเสียงจากแหล่งต่าง ๆ ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนลำดับการเสนอเนื้อหาให้เหมาะสม

ขั้นที่ 3 เขียนบทวิทยุ เมื่อวางโครงสร้างรายการตามลำดับการเสนอเนื้อหาแล้ว ผู้ผลิตรายการญี่ปุ่น เขียนบทวิทยุภาษาญี่ปุ่นเป็นอันดับแรก เสนอหัวหน้าผู้ผลิตรายการให้คำปรึกษาและพิจารณาอนุมัติ แล้วจึงแปลเป็นบทวิทยุภาษาอังกฤษสำหรับแผนกภาษาอื่น ๆ แปลเป็นภาษาของตนเอง โดยมอบให้ผู้เชี่ยวชาญไทย (Thai Specialist) แปลเป็นบทวิทยุภาษาไทย และปฏิบัติงานภาคสนามในการรวบรวมเสียงประกอบรายการตามที่ได้รับมอบหมาย บันทึกและตัดต่อเสียงการสัมภาษณ์ ผู้ผลิตรายการญี่ปุ่น เลือกเสียงดนตรีเตรียมไว้สำหรับการบันทึกเสียง และเขียนระยะเวลาที่ใช้เสียงต่าง ๆ ไว้ในบทวิทยุ

บทวิทยุที่ใช้ในการผลิตรายการภาษาไทย เป็นบทที่แปลจากต้นฉบับภาษาอังกฤษ หรือ ภาษาญี่ปุ่น โดยผู้เชี่ยวชาญ (Thai Specialist) หรือผู้ประกาศ (Presenter / Announcer) เป็นทอดที่สาม เช่นเดียวกับรายการภาษาต่างประเทศอื่น ๆ อีก 15 ภาษา รายการแต่ละรายการจึงมีเนื้อหาเหมือนกันทุกภาษา วิธีการทำงานดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องการจัดรายการกระจายเสียงสาธารณะ กล่าวคือ เป็นรายการที่ผลิตขึ้นเอง (In-House Production) และได้รับการพิจารณากลับกรองให้เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้อง

ประเทศชาติโดยส่วนรวม (National Content) (WRTVC, 2001)

รายการที่ผู้เชี่ยวชาญไทยเป็นผู้คิดและเขียนบทวิทยุเป็นภาษาไทย โดยมีผู้ผลิตรายการญี่ปุ่นเป็นผู้พิจารณาให้ความเห็นชอบมี 1 รายการ คือ รายการดนตรีพาเที่ยว ซึ่งเป็นรายการตอบจดหมายและเสนอเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับคนไทยในประเทศญี่ปุ่น เรื่องของญี่ปุ่นที่คนไทยให้ความสนใจ อาทิ สถานที่ท่องเที่ยว อาหาร เทศกาลประเพณี เพลงญี่ปุ่น และ สัมภาษณ์คนไทยที่เดินทางไปญี่ปุ่นด้วยจุดประสงค์ต่าง ๆ

ขั้นที่ 4 ฝึกซ้อม จับเวลา และตรวจสอบคุณภาพรายการ ผู้ผลิตรายการญี่ปุ่นฝึกซ้อมตามบทวิทยุอย่างพิถีพิถัน ร่วมกับผู้เชี่ยวชาญและผู้ประกาศไทย ในการประชุมพิจารณา (Discussion) ทุกครั้ง ก่อนการออกอากาศสด หรือ บันทึกเสียงรายการ อ่านบทวิทยุร่วมกัน แก้ไขถ้อยคำ ภาษา ตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและการแปล และใช้นาฬิกาจับเวลาอย่างละเอียดทุกช่วงตอน เพื่อคำนวณเวลาของการอ่านบทและการใช้เสียงอื่น ๆ มีการปรับแก้ เพิ่มเติม หรือ ตัดทอนให้กระชับ และมีความยาวอยู่ในเวลาที่กำหนดไว้ตามตารางการกระจายเสียงอย่างเคร่งครัด สำหรับรายการวันธรรมดา 14 นาที วันเสาร์ และวันอาทิตย์ 19 นาที

การประชุมพิจารณารายการทุกครั้งก่อนออกอากาศ ทำให้ผู้ผลิตรายการญี่ปุ่นสามารถตรวจสอบความถูกต้องของการแปลภาษาและควบคุมคุณภาพรายการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การสื่อสารระหว่างกันภายในเรดิโอ แจแปน ใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลัก โดยผู้เชี่ยวชาญไทยทำหน้าที่แปลบทวิทยุภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย เพื่อนำบทมาฝึกซ้อมร่วมกันในการประชุมพิจารณา ผู้ผลิตรายการญี่ปุ่นของภาคภาษาไทย คือ คุณ Ayako UEDA และ

คุณ Mari KITAIZUMI มีความเชี่ยวชาญทั้งสามภาษา คือ ภาษาญี่ปุ่น ภาษาอังกฤษ และ ภาษาไทย ส่วนผู้ประกาศชาวไทยสามารถสื่อสารเป็นภาษาญี่ปุ่น และภาษาอังกฤษได้ดี ดังนั้นในการประชุมเพื่อฝึกซ้อมร่วมกัน จึงสามารถอ่านบทวิทยุภาษาไทย พิจารณาความถูกต้องของการแปลความหมายจากภาษาอังกฤษ และ ตรวจสอบต้นฉบับภาษาญี่ปุ่นไปพร้อม ๆ กัน

วิธีการทำงานของผู้ผลิตรายการญี่ปุ่นในการอ่านบทวิทยุและจับเวลาร่วมกับผู้ประกาศชาวไทย ในชั้นฝึกซ้อมซึ่งเรียกว่า การประชุมพิจารณา (Discussion Meeting) เป็นกระบวนการตัดสินใจร่วมกัน ในการแก้ไข เพิ่มเติม และปรับปรุงคำพูดในบทวิทยุ ซึ่งเป็นกระบวนการตรวจสอบคุณภาพรายการในตัว มีลักษณะที่สอดคล้องกับแนวคิดเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของระบบบริหารงานแบบญี่ปุ่น เรื่อง การบริหารงานแบบกลุ่ม (Collectivism Management) กล่าวคือ บุคลากรผู้ผลิตรายการของเรดิโอ แจแปน ภาคภาษาไทย มีการทำงานแบบกลุ่มหรือทำงานแบบทีมเวิร์ก การตัดสินใจในเรื่องต่าง ๆ มาจากความคิดของกลุ่ม เช่น ในการประชุมพิจารณาบทรายการและฝึกซ้อมร่วมกัน มีลักษณะเป็นกระบวนการตัดสินใจที่เรียกว่า Ringi ซึ่งเป็นเสมือนปรัชญาพื้นฐานของการบริหารงานซึ่งหยั่งรากลึกอยู่ในขนบธรรมเนียมของญี่ปุ่น (Chalermjirarat, 1988; Uttamachan, 1998; Youichi, 2006)

ขั้นที่ 5 บันทึกเสียงรายการ ผู้ผลิตรายการญี่ปุ่นเป็นผู้ควบคุมอุปกรณ์ในห้องบันทึกเสียงด้วยตนเอง โดยมีผู้ช่วยผู้ผลิตรายการ ญี่ปุ่นอีกหนึ่งคน ควบคุมเครื่องเล่นเสียงดนตรีหรือเสียงประกอบที่บันทึกไว้ล่วงหน้า สำหรับรายการที่มีความซับซ้อนและมีเสียงประกอบจำนวนมาก เช่น รายการมาเรียนภาษาญี่ปุ่นกันเถอะ ซึ่งใช้เสียงผู้ชายญี่ปุ่น ในการออกเสียง

คำ และ ประโยค ประมาณ 50-60 ครั้ง แทรกระหว่างการอธิบายเป็นภาษาไทย

การบันทึกเสียงรายการต่าง ๆ ปฏิบัติเสมือนเป็นการออกอากาศสด ไม่มีการหยุดพักเป็นช่วง ๆ ในขณะบันทึก และไม่มีการตัดต่อแก้ไขข้อผิดพลาดในห้องบันทึกเสียง ในกรณีที่พบว่าข้อผิดพลาดสำคัญที่จำเป็นต้องแก้ไข เช่น การขานชื่อบุคคล หรือการออกเสียงคำ ผิด จะแก้ไขโดยการใส่โปรแกรมตัดต่อในเครื่องคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคล ที่โต๊ะทำงานของแผนกภาษาไทย โดยมีผู้ช่วยผู้ผลิตรายการญี่ปุ่น เป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการ

การบันทึกเสียงรายการเสมือนเป็นการออกอากาศสด โดยไม่มีการหยุดแก้ไข หรือเริ่มบันทึกใหม่ตั้งแต่ต้น (Retake) โดยทำการบันทึกเสียงรายการต่อเนื่องจากการฝึกซ้อมทันที ทำให้ ผู้ประกาศจดจำจังหวะการพูด รักษาอัตราความเร็วในการพูดได้ตามที่ฝึกซ้อมมา สามารถใช้น้ำเสียงในการถ่ายทอดอารมณ์ความรู้สึกได้อย่างเป็นธรรมชาติ เนื่องจากเพิ่งผ่านการฝึกซ้อมมาใหม่ ๆ เป็นวิธีการทำงานที่เป็นเอกลักษณ์ของ เรดิโอ แจแปน ภาคภาษาไทย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดเรื่องกระบวนการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียงของ Eusin (2005), Suwanwajokkasikij (2013) และสอดคล้องกับ McLeish (1999) ในเรื่องการประเมินรายการ (Programme evaluation) ซึ่งสามารถประเมินคุณภาพรายการจากมุมมองด้านการผลิตและคุณภาพรายการ ด้านผู้ฟังรายการ และด้านค่าใช้จ่ายในการผลิตรายการ และสอดคล้องกับ NHK, Public Relations Department (2015) ซึ่งมีกระบวนการตรวจสอบคุณภาพรายการระหว่างการผลิตรายการทุกขั้นตอน

ขั้นตอนการทำงานหลังการออกอากาศ ผู้ผลิตรายการญี่ปุ่นซึ่งทำหน้าที่ควบคุมการผลิตรายการแต่ละรายการ จะนำ Memory Card ของรายการที่บันทึกเสียงเรียบร้อยแล้ว เขียนชื่อรายการ วัน-เวลาที่ออกอากาศ ไปเก็บไว้ในชั้นสำหรับจัดเก็บรายการภาษาต่างประเทศทั้ง 17 ภาษา อยู่ภายในห้องสำนักงานของแผนกผลิตสื่อภาษาต่างประเทศ (Multilingual Media Division) ของ NHK WORLD

ส่วนการทำงานในชั้นประเมินผล เอ็นเอชเค มีหน่วยงานติดตามการดำเนินงาน (Monitoring Section) แยกต่างหากจากฝ่ายผลิตรายการ ผลการติดตามจะแจ้งให้ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์และรายการวิทยุของเอ็นเอชเค รวมทั้ง NHK WORLD RADIO JAPAN ทราบเพื่อใช้ประโยชน์ในการทำงานของเรดิโอ แจแปน

การประเมินผลรายการของเรดิโอ แจแปน ภาคภาษาไทย เป็นวิธีการประเมินผลอย่างไม่เป็นระบบ โดยแจ้งให้ผู้ฟังทราบช่องทางการสื่อสารกับเรดิโอ แจแปนภาคภาษาไทยในตอนท้ายรายการซึ่งผู้ฟังสามารถถามคำถาม แสดงความคิดเห็น แลกเปลี่ยนประสบการณ์ หรือขอฟังเพลงในรายการได้โดยส่งอีเมล จดหมาย หรือไปรษณียบัตร ตามที่อยู่ของเรดิโอ แจแปน ภาคภาษาไทย กรุงโตเกียวประเทศญี่ปุ่น หรือส่งไปที่ NHK WORLD RADIO JAPAN ตู้ปณ. 134 ที่ทำการไปรษณีย์ลาดพร้าว กรุงเทพฯ 10310 (NHK WORLD RADIO JAPAN, 2017)

ผู้ฟังที่ส่งอีเมลผ่านทางเว็บไซต์ของเรดิโอ แจแปน ภาคภาษาไทย จะได้อีเมลตอบรับจาก NHK WORLD ส่วนผู้ฟังที่ส่งจดหมายหรือไปรษณียบัตร จะได้รับจดหมายข่าว เสียงทักทายจากเรดิโอ แจแปน ภาคภาษาไทย ออกทุกสามเดือน ส่งไปตามที่อยู่ทางไปรษณีย์ ผู้ฟังที่ติดต่อกับ เรดิโอ แจแปน ภาคภาษา

ไทยทุกคน จะได้รับการตอบข้อความหรือคำถามในจดหมายและขอบคุณ ในช่วงตอบจดหมายของรายการดนตรีพาเที่ยว ซึ่งมีคุณ Ayako UEDA เป็นผู้ผลิตรายการ หลังจากได้รับจดหมายแล้วประมาณสองสัปดาห์

การประเมินผู้ฟังรายการอย่างไม่เป็นทางการนี้ แตกต่างจากแนวคิดของ Rawdkamdee (1982) ในส่วนที่กล่าวว่า การประเมินผลรายการเป็นขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการผลิตรายการวิทยุกระจายเสียง แต่สอดคล้องกับ McLeish (1999) และ WRTVC (2001) ซึ่งกล่าวถึงการประเมินผลรายการว่า การประเมินผลของสถานีวิทยุกระจายเสียงสาธารณะมีลักษณะเป็นการประเมินความสำเร็จของสถานีในการบริการสาธารณะ ไม่สามารถใช้การวัดเรตติ้ง เป็นเครื่องมือในการประเมินผล

ในภาพรวมของกระบวนการผลิตรายการวิทยุของเรดิโอ แจแปน ภาคภาษาไทย และวิธีการทำงานของผู้ผลิตรายการญี่ปุ่น สอดคล้องกับแนวคิดเรื่ององค์การสื่อสารมวลชนท่ามกลางแรงกดดันทางสังคม กล่าวคือ ผู้ผลิตรายการญี่ปุ่น มีวิธีการทำงานโดยต้องคำนึงถึงปัจจัยแวดล้อมภายนอก ได้แก่ กฎข้อบังคับในการกระจายเสียงระหว่างประเทศ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของรายการกระจายเสียงสาธารณะ สถานการณ์ปัจจุบัน และความต้องการของผู้ฟัง ส่วนข้อจำกัดด้านเวลาออกอากาศ เทคโนโลยีและทรัพยากรการผลิตรายการ บุคลากรผลิตรายการ กฎระเบียบและนโยบายของ NHK เป็นแรงกดดันภายในองค์กรที่ทำให้ผู้ผลิตรายการญี่ปุ่น มีวิธีการทำงานที่เป็นเอกลักษณ์ เพื่อให้สามารถผลิตรายการที่มีความหลากหลาย เสนอเนื้อหาเกี่ยวกับญี่ปุ่นที่เป็นประโยชน์แก่สาธารณะ และตอบสนองความต้องการของผู้ฟังไทยที่สนใจประเทศญี่ปุ่นได้ (McQuail, 1992)

ในแง่กระบวนการพิจารณาอนุมัติข้อเสนอการผลิตรายการตามลำดับชั้น จากผู้ได้บังคับบัญชาผ่านการประชุมพิจารณาถกเถียงกันก่อนที่จะอนุมัติให้ปฏิบัติได้ และการพิจารณาคัดเลือกผู้ประกาศชาวไทย โดยให้ผู้เชี่ยวชาญไทยมีส่วนร่วมในการคัดเลือก และสอนงานผู้ประกาศน้องใหม่ในการประกาศ การอ่านข่าว และการดำเนินรายการ (จิรายุ พุกบุญมี, โฆษิต ทิพย์เทียมพงษ์, สัมภาษณ์, 5 พฤศจิกายน 2558) มีลักษณะสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารงานแบบญี่ปุ่น ซึ่งเป็นวิธีการทำงานที่เป็นเอกลักษณ์ของวัฒนธรรมองค์กรทุกประเภทของญี่ปุ่นรวมทั้งองค์กรสื่อสารมวลชน (Chalermjirarat, 1988; Uttamachan, 1998; Youichi, 2006)

ประโยชน์ที่ได้รับ

ความรู้ที่นำมาใช้ประโยชน์ได้โดยตรงจากการสังเกตวิธีการผลิตรายการ ของ NHK WORLD RADIO JAPAN ภาคภาษาไทย ได้แก่

1. การควบคุมการฝึกซ้อมโดยอ่านบทวิทยุจับเวลาอย่างละเอียดทุกช่วงตอนของรายการ และดำเนินการบันทึกเสียงหลังจากการซ้อมทันที ทำให้การผลิตรายการขึ้นออกอากาศหรือบันทึกเสียงล่วงหน้าไม่สะดุดติดขัด มีความเป็นธรรมชาติเหมือนออกอากาศสด และมีความยาวของรายการตามที่กำหนด วิธีการดังกล่าวเป็นเทคนิคที่ผู้ผลิตรายการนำมาใช้ควบคุมเวลาของรายการ ตรวจสอบคุณภาพของรายการ และยังเป็นแบบแผนของการทำงานเป็นทีมในการผลิตรายการวิทยุด้วย

2. ผู้ผลิตรายการญี่ปุ่นใช้กระดาษโน้ตแบบมีกาวในตัว (Sticky-note) ในการวางแผนการผลิตรายการที่มีความซับซ้อนเป็นการสื่อสารความคิดของผู้ผลิตรายการญี่ปุ่นให้บุคลากรผลิตรายการในทีม

เข้าใจ เนื้อเรื่อง โครงสร้างรายการ และลำดับการเสนอเนื้อหาแต่ละช่วงแต่ละตอนตรงกัน ช่วยให้วางแผนการทำงานก่อน-หลัง และแบ่งหน้าความรับผิดชอบในการเตรียมข้อมูลและรวบรวมเสียงต่าง ๆ ที่ใช้ในรายการได้อย่างเป็นระบบตามลำดับเวลา และทำให้ผู้ฟังเข้าใจเนื้อหารายการได้ง่ายหรือเข้าใจได้ทันที

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

เนื่องจาก NHK WORLD RADIO JAPAN เป็นองค์กรกระจายเสียงสาธารณะและเป็นสถานีวิทยุกระจายเสียงระหว่างประเทศหนึ่งในสองของโลก จึงดำเนินงานเป็นอิสระจากอิทธิพลทางการเมืองและการค้า มีระบบการบริหารงานที่เป็นเอกลักษณ์แบบญี่ปุ่น (Japanese in Style) การประเมินผลจึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อทราบผลสำเร็จของสถานีในภาพรวม ดังนั้น เพื่อให้ผู้ผลิตรายการได้ทราบข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการผลิตรายการและการตอบสนองความสนใจใคร่รู้ของผู้ฟัง ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อมูลที่ผู้ฟังแสดงความคิดเห็นและติดต่อกับรายการต่าง ๆ ของเรดิโอ แจแปน ภาคภาษาไทย ทั้งทางจดหมาย ไปรษณียบัตร แบบฟอร์มรายการกรับฟัง และอีเมล เป็นข้อมูลที่มีประโยชน์ หากรวบรวมอย่างเป็นระบบอาจสามารถวิเคราะห์ลักษณะทางประชากรศาสตร์ และ ลักษณะทางจิตวิทยาของผู้ฟังเป้าหมาย อาทิ ความสนใจหรือความต้องการด้านเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับประเทศญี่ปุ่น ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการคิดสร้างสรรค์รายการใหม่ ๆ ของผู้ผลิตรายการ

2. การสำรวจผู้ฟังคนไทยโดยตรง เพื่อให้ทราบว่าผู้ฟังไทย ทั้งที่ติดต่อกับทางรายการเป็นประจำหรือที่ไม่เคยติดต่อกับรายการ มีความพึงพอใจและใช้ประโยชน์จากการฟังรายการในลักษณะใดบ้าง ทำให้

ผู้ผลิตรายการมีความเข้าใจผู้ฟังรายการภาคภาษาไทยได้อย่างถ่องแท้มากยิ่งขึ้น

3. ควรใช้ช่องทางและสื่อที่หลากหลาย ในการสื่อสารกับผู้ที่ไม่เคยฟัง เรดิโอ แจแปน ภาคภาษาไทย โดยเน้นการสื่อสารกับกลุ่มเป้าหมายของรายการบางรายการอย่างเจาะจง อาทิ การจัดกิจกรรมสำหรับกลุ่มนักเรียน นักศึกษาที่ชอบการ์ตูนมังงะ (Manga) และอะนิเมะ (Anime) จัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ และ ใช้สื่อสังคมออนไลน์ เพื่อเข้าถึงกลุ่มผู้ฟังทุกวัยที่ชื่นชอบประเทศไทย ญี่ปุ่น วัฒนธรรมญี่ปุ่น และการท่องเที่ยวประเทศไทย เพื่อเพิ่มจำนวนผู้ฟังที่มีคุณภาพได้อย่างกว้างขวางยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

การดำเนินงานของ NHK WORLD และ NHK WORLD RADIO JAPAN มีประเด็นที่น่าสนใจควรที่จะศึกษาวิจัยต่อไป ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับข่าววิทยุกระจายเสียง ทั้งในแง่หลักการทำงานของบรรณาธิการ การสื่อข่าวและการรายงานข่าว การคัดเลือกข่าว การให้ความสำคัญของข่าว การจัดวาระข่าวสาร (Agenda Setting) การรับรู้ของผู้ฟัง และการใช้ประโยชน์จากการฟังข่าวของเรดิโอ แจแปน

2. ควรมีการศึกษากระบวนการทำงานชั้นวางแผนผลิตรายการของผู้ผลิตรายการญี่ปุ่น การคิดสร้างสรรค์รายการ และเทคนิคการปฏิบัติงานท่ามกลางสภาวะความกดดัน อุปสรรค และปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้ผลิตรายการของ เรดิโอ แจแปน

3. ควรศึกษาการผลิตรายการใดรายการหนึ่งอย่างครบถ้วนตั้งแต่ ความเป็นมาหรือแรงบันดาลใจ

ที่ทำให้ผู้ผลิตรายการคิดสร้างสรรค์รายการขึ้นมา กระบวนการตัดสินใจของผู้บริหารในการอนุมัติโครงการผลิตรายการ (Proposal) การดำเนินงานชั้นวางแผน ชั้นเตรียมการ จนถึงชั้นประเมินผลรายการ รายการที่น่าสนใจศึกษา ได้แก่รายการ มาเรียนภาษาญี่ปุ่นกันเถอะ มนต์เสน่ห์ศิลปะชั้นเอกแห่งญี่ปุ่น และเช้าครัวญี่ปุ่น

4. ศึกษากระบวนการบริหารงานแบบญี่ปุ่นในองค์กรสื่อสารมวลชน ซึ่งเป็นการนำแนวคิดด้านการบริหารธุรกิจมาวิเคราะห์ระบบการบริหารงานของสื่อมวลชนขนาดใหญ่ ในแง่มุมต่าง ๆ อาทิ การจัดองค์กร การบริหารงานบุคคล การจัดการสำนักงาน ภาวะผู้นำ ธรรมเนียมปฏิบัติ การตลาด การสื่อสารการตลาด และแบรนด์ (Brand) ของ NHK WORLD / RADIO JAPAN

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้ได้รับทุนส่งเสริมการวิจัยจากมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง เอกลักษณะการผลิตรายการวิทยุของ NHK WORLD RADIO JAPAN, ภาคภาษาไทย

บรรณานุกรม

- Browne, R. (1982). *International radio broadcasting: The limits of the limitless medium*. New York, NY: Praeger.
- Chalermjirarat, V. (1988). *Japanese style management* (4th ed.). Bangkok, Thailand: Dokya. (in Thai).
- Chanvichai, K. (2005). *The success of NHK's television documentary program* (Unpublished doctoral dissertation).

- Thammasat University, Bangkok, Thailand.
(in Thai).
- Crisell, A.(1994). *Understanding radio* (2nd ed.).
New York, NY: Routledge.
- Eusin, S. 2005. *Teaching material of radio
programme production unit 1*. Nonthaburi,
Thailand: Sukhothai Thammathirat Open
University. (in Thai).
- NHK, Public Relations Department. (2015). *NHK
annual report 2015/2016*. Tokyo, Japan:
Author.
- NHK WORLD. (2015a). A history of international
broadcasting from Japan, *80 years of
NHK WORLD 1935-2015*. Retrieved
December, 16, 2015, from [http://www.nhk.
or.jp/intl80th/](http://www.nhk.or.jp/intl80th/)
- NHK WORLD. (2015b). How is a program made:
A case from the Arabic service. In *A history
of international broadcasting from Japan,
80 years of NHK WORLD 1935-2015*,
p. 66-67. Tokyo, Japan: Author.
- NHK WORLD. (2017a). Programme schedule.
Retrieved March 5, 2017, from [https://
www.nhk.or.jp/nhkworld/th/radio/](https://www.nhk.or.jp/nhkworld/th/radio/)
- NHK WORLD. (2017b). How is a program made:
A case from the Arabic service. Retrieved
March 5, 2017, from [https://www3.nhk.
or.jp/nhkworld/en/chronology/service/
radio01.html](https://www3.nhk.or.jp/nhkworld/en/chronology/service/radio01.html)
- NHK WORLD RADIO JAPAN. (2017). *Service
introduction* [Brochure]. Tokyo, Japan:
Author. (in Thai).
- NHK WORLD RADIO JAPAN, Thai Section.
(2017). *Greeting voice from Radio Japan,
Thai Section. Vol. 3/2560*. Tokyo, Japan:
Author. (in Thai).
- Polnikornkij, V. (2015). *Manual for being the
radio producer and television newscaster*
(2nd ed.). Bangkok, Thailand: Office of
Children and Youth's Affairs. (in Thai).
- Pornrungrroj, C. (2014). *Lerners' identity:
Educational institution's uniqueness*.
Bangkok, Thailand: Office for National
Education Standards and Quality
Assessment.(in Thai).
- Rawdkamdee, J. (1982). *Radio program
production handbook*. Bangkok, Thailand:
Chulalongkorn University, Faculty of
communication, Mass Communication
Division. (in Thai).
- The Royal Institute. (2002). *Thai dictionary of
the Royal Institute 2002*. Retrieved
September 15, 2016, from [http://www.
royin.go.th/dictionary/search.php](http://www.royin.go.th/dictionary/search.php)
- Suwanwajokkasikij, J. (2013). *The process
of radio and television programming and
production*. Bangkok,Thailand: National
Broadcasting and Telecommunication
Commission. (in Thai).
- Thiengburanathum, W. (1998). *English-Thai
dictionary*. Bangkok, Thailand: Se-
Education. (in Thai).
- Uttamachan, V. (1998). *Mass media in Japan*
(2nd ed.). Bangkok, Thailand: T.P. Print.
(in Thai).

Uttamachan, V. (2001). *Media for society reform: Key concept and lessons from various countries*. Bangkok, Thailand: Chulalongkorn University Press. (in Thai).
World Radio and Television Council. (2001). *Public broadcasting why? how?*. Retrieved April 1, 2015, from <http://unesdoc.unesco.org/images/0012/001240/124058eo.pdf>

Youichi, I. (2006). Some trends in communication research and education in Japan. In *Global trends in communication education and research*, pp. 115-131. Tokyo, Japan: NHK. Retrieved January 4, 2015, from <http://eds.b.ebscohost.com.ezproxy.utcc.ac.th/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=2&sid=c2b347f1-18ab-4f86-99ba-647d79001226@sessionmgr4010>